

جیاوازییه‌کانی هه‌ولێر و به‌غدا بۆ داهات و خه‌رجیه‌کان

24-10-2023

نووسه‌ره‌کان

مه‌حموود بابان

کورتە : دانوساندنه‌کانی شاندى هه‌ولێر و به‌غدا به‌رده‌وامه، به‌لام سه‌ره‌رای به‌ره‌وپێشقه‌چوونی گه‌توگۆکان هه‌یج نه‌نجامیكى پراکتیکی و درێژخایه‌ن به‌دی ناکریت! رۆژی 18 ی تشرینی یه‌که‌می 2023 وه‌زاره‌تی دارایی حکومه‌تی هه‌رێمی کوردستان راپۆرتیکی 30 لاپه‌ره‌یی راده‌ستی لیژنه‌ی دارایی په‌رله‌مانی عێراق کرد، که وردی خه‌رجیه‌کانی شه‌ش مانگی یه‌که‌می 2023 و پێویستییه‌ داراییه‌کانی هه‌رێمی کوردستان به‌ ورده‌کاریی ژماره‌ی فه‌رمانبه‌ران، فه‌رمانبه‌رانی گریبه‌ست، خانه‌نشینی مه‌ده‌نی و سه‌ربازی و هتد تێدایه، که به‌پێی راپۆرته‌که خه‌رجی مانگانه به‌ته‌نیا بۆ مووچه به‌هه‌موو جوړه‌کانییه‌وه 913 ملیار دیناره و سالانه سه‌روو 10.963 تریلۆن دیناره، له‌کاتی‌کدا به‌غدا به‌پێی بودجه‌ی 2023 ته‌نیا 10.457 تریلۆن دینار بۆ ته‌رخانکردووه، واته جیاوازییه‌که سه‌روو 500 ملیار دیناره، نه‌گه‌ر به‌غداش به‌ته‌نیا مووچه بنیڕیت یاخود خۆی دابه‌شی بکات!

دانوستاندنه‌کانی شاندى هه‌ولێز و به‌غدا به‌رده‌وامه، به‌لام سه‌ره‌رای به‌ره‌وپېش‌فه‌چوونی گه‌توگۆکان هېچ نه‌نجامیكى پراکتیکی و درێژخایه‌ن به‌دى ناكریت! رۆژی 18ى تشرینی یه‌كه‌مى 2023 وه‌زاره‌تى دارایی حكومه‌تى هه‌رێمى كوردستان راپۆرتیكى 30 لاپه‌ره‌ی راده‌ستى لیژنه‌ى دارایی په‌رله‌مانى عێراق كرد، كه وردى خه‌رجیه‌كانى شه‌ش مانگی یه‌كه‌مى 2023 و پېویستیه‌ داراییه‌كانى هه‌رێمى كوردستان به‌ وردەكاریی ژماره‌ی فه‌رمانبه‌ران، فه‌رمانبه‌رانى گزێبه‌ست، خانه‌نشینی مه‌ده‌نى و سه‌ربازى و هه‌ند تێدايه، كه به‌پێى راپۆرته‌كه‌ خه‌رجى مانگانه به‌ته‌نیا بۆ مووچه به‌هه‌موو جوهره‌كانیه‌وه 913 ملیار دیناره و سالانه سه‌روو 10.963 تریلۆن دیناره، له‌كاتێكدا به‌غدا به‌پێى بودجه‌ی 2023 ته‌نیا 10.457 تریلۆن دینار بۆ ته‌رخانه‌كردووه، واته جیاوازییه‌كه سه‌روو 500 ملیار دیناره، ته‌گه‌ر به‌غداش به‌ته‌نیا مووچه بنزیریت یاخود خۆی دابه‌شى بکات!

خالیكى دیکه‌ى دانوسانده‌كان په‌یوه‌سته به‌ پرسى نه‌وته‌وه، كه چۆن قه‌ره‌بووى كۆمپانیاكان بكرێته‌وه بۆ هه‌ر به‌رمیلێك نه‌وت كه به‌ره‌مى به‌ئینیت، له‌ بودجه‌ی 2023 دا هه‌رێمى كوردستان پابه‌ندى راده‌ستكردنى 400 هه‌زار به‌رمیل نه‌وتى رۆژانه به‌ سوّمۆ كراوه، به‌لام میكانیزمی چۆنیه‌تى خه‌رجكردنه‌وه‌ى تێچوووى به‌ره‌مه‌هێنان و گواستنه‌وه‌ى ئه‌و بره‌ ديارینه‌كراوه، ئیستا به‌غدا باس له‌ 6.9 دۆلار و هه‌رێمى كوردستان باس له‌ 32.9 دۆلار ده‌كات، له‌كاتێكدا به‌پێى راپۆرتى دیلۆیت بۆ چاره‌كى یه‌كه‌مى ئه‌مسال تێچوووى به‌رمیلێك نه‌وت له‌ هه‌رێمى كوردستان 34 دۆلار بووه. هه‌روه‌ها، جیاوازییه‌كه له‌م پرسه‌دا به‌شێوه‌یه‌كه به‌غدا ئیستا ئه‌و نرخه‌ش رته‌ده‌كاته‌وه كه پێشتر پێشنيازی كردوو و رێككه‌وتنى له‌سه‌ر كردوو، بۆ نموونه له‌ ئه‌مسالدا وه‌زاره‌تى پلاندانانى عێراق پێشنيازی 19 دۆلار كردوو و سالى 2021 له‌ رێككه‌وتنى هه‌ولێز و به‌غدا به‌گشتى 27 دۆلار دانراوه، هه‌روه‌ها له‌ [بودجه‌ی 2023ى عێراق](#) 19 دۆلار بۆ هه‌ر به‌رمیلێك دانراوه! كه‌چى ئیستا هه‌موو گه‌توگۆكان له‌چوارچێوه‌ى 6.9 دۆلار كه نازانریت له‌چیه‌وه سه‌رچاوه‌ى گرتوو!

جیاوازییه‌كانى هه‌ولێز و به‌غدا زۆرن، به‌لام ته‌گه‌ر كه‌منه‌كرێته‌وه ئه‌وا به‌رده‌وامى فرۆشتنى نه‌وت به‌ ناوخۆ به‌مشێوه‌یه‌ى ئیستا زیانیكى گه‌وره له‌ هه‌رێمى كوردستان ده‌دات، چونكه به‌پێى راپۆرته‌كه‌ى وه‌زاره‌تى دارایی حكومه‌تى هه‌رێمى كوردستان له‌ماوه‌ى شه‌ش مانگی یه‌كه‌مى ئه‌مسالدا سه‌روو 10 ملیۆن به‌رمیل نه‌وتى به‌ ناوخۆ فرۆشتوووه، كه داهاته‌كه‌ى 309 ملیار دینار بووه، واته داهاى ماوه‌ى دوای خه‌رجیه‌كان بۆ حكومه‌تى هه‌رێمى كوردستان 30 هه‌زار و 387 دینار بووه كه به‌رده‌وامى دواخستنى رێككه‌وتنیش بارى سه‌رشانى هه‌ولێز و به‌غدا قورستر ده‌كات، به‌تایبه‌تیش به‌غدا چونكه له‌جیاتى ده‌ستكه‌وتنى داهاى له‌ نه‌وتى هه‌رێمى كوردستانه‌وه ده‌بێت هېچ نه‌بێت پابه‌ندى دابینكردنى مووچه‌ى مانگانه‌ى فه‌رمانبه‌ران هه‌رێمى كوردستان بێت.

هه‌روه‌ها، له‌كاتێكدا فرۆشتنى نه‌وتى هه‌رێمى كوردستان به‌ناوخۆ ئه‌م بره‌ داهاى هه‌یه و دياره، به‌لام له‌ عێراق داهاى فرۆشتنى نه‌وتى خا و به‌ ناوخۆ له‌ بڵاوكراوه‌كانى وه‌زاره‌تى نه‌وت و دارایی نییه. له‌كاتێكدا، مانگانه كۆمپانیاى سوّمۆ و وه‌زاره‌تى نه‌وت برى نه‌وتى هه‌نارده‌كراوى رۆژانه و داهاته‌كه‌ى بڵاوده‌كه‌نه‌وه، به‌لام برى به‌كارهێنراو له‌ناوخۆ و داهاى نه‌وتى فرۆشراو به‌ ناوخۆى تێدا نییه.

بۆ نموونه له‌ مانگی هه‌شتى ئه‌مسالدا [عێراق رۆژانه 4.71 ملیۆن به‌رمیل](#) نه‌وتى به‌ره‌مه‌هێناوه، به‌لام [رۆژانه 3.43 ملیۆن](#) به‌رمیل نه‌وتى هه‌نارده‌كردوووه، واته جیاوازییه‌كه رۆژانه 1.28 ملیۆن به‌رمیل نه‌وته كه داهاى ديار نییه، ته‌گه‌ر داهاته‌كه‌شى له‌نیۆ راپۆرتى وه‌زاره‌تى دارایی و له‌نیۆ ئه‌و بره‌ بێت كه وه‌ك داهاى نه‌وت و سامانه سرووشتیه‌كان مانگانه بڵاوده‌كرێته‌وه، ئه‌وا جیاوازی نیوان داهاى نه‌وتى هه‌نارده‌كراوى عێراق نه‌وه‌كو به‌ره‌مه‌هێنراو له‌نیوان وه‌زاره‌تى نه‌وت و وه‌زاره‌تى دارایی زۆر زیاتر ده‌بێت، ئه‌مه‌ش له‌كاتێكدا تێچوووى به‌رمیلێك نه‌وت له‌ عێراق به‌ خه‌رجى وه‌به‌ره‌هێنان، حه‌قه‌ده‌ستى كۆمپانیا خزمه‌تگوزارییه‌كان و وه‌زاره‌تى نه‌وت پێكه‌وه ديار نییه!

لێره‌دا به‌ خۆبێندنه‌وه‌ى داتاكان له‌ راپۆرته‌كه‌ى وه‌زاره‌تى دارایی، دیلۆیت و بودجه‌ى 2023ى عێراق هه‌لوه‌سته‌یه‌ك له‌سه‌ر ژماره‌كان و جیاوازی هه‌ولێز و به‌غدا له‌ ژماره‌كان بۆ داهاى ناوخۆ، بۆ تێچوووى به‌رمیل نه‌وت، بۆ ژماره و مووچه‌ى فه‌رمانبه‌ران ده‌خه‌ینه‌روو.

داهاى و خه‌رجیه‌كانى مانگانه‌ى هه‌رێمى كوردستان چه‌نده‌؟

به‌پێى راپۆرتى وه‌زاره‌تى دارایی حكومه‌تى هه‌رێمى كوردستان بۆ لیژنه‌ى دارایی په‌رله‌مانى عێراق (18-10-2023) كۆى داهاى شه‌ش مانگی یه‌كه‌مى 2023 بریتیه‌ له‌ 5 تریلۆن و 320 ملیار و 500 ملیۆن و 23 هه‌زار و 738 دینار بووه، كه له‌م بره‌ 1 تریلۆن و 600 ملیار و 146 ملیۆن و 571 هه‌زار و 450 دینار حه‌قه‌ده‌ستى كۆمپانیاكانى به‌ره‌مه‌هێنان و گواستنه‌وه‌ى نه‌وت بووه، واته برى 3 تریلۆن و 720 ملیار و 353 ملیۆن و 452 هه‌زار و 288 دینار كۆى داهاى هه‌رێمى كوردستان (نه‌وتى و نه‌وتى) بووه، واته به‌تێكرا مانگانه داهاى هه‌رێمى كوردستان 620 ملیار و 58 ملیۆن و 908 هه‌زار و 714 دینار بووه.

لهو ماوهیهدا (2023-1-1 بۆ 2023-6-30) 2 تریلۆن دینار وهک بودجه و قهرز بۆ ههریمی کوردستان له بهغداوه هاتوو، لهکاتیکیدا بهگۆیهری راپۆرتکه 1.6 ملیار وهک قهرز و 400 ملیار وهک بودجه بۆ ههریمی کوردستان نێردراوه.

بهمشیهوه له شهش مانگی یهکهمی 2023 دا کۆی داهاات و بری ئهوه پارهیهی وهک بودجه و قهرز له بهغداوه بۆ ههریمی کوردستان هاتوو دهگاته 5 تریلۆن و 720 ملیار و 353 ملیۆن و 452 ههزار و 288 دینار بووه، واته بهگشتی به داهااتی ناوخۆ و ئهوهی له بهغداوه هاتوو مانگانه 953 ملیار و 392 و ملیۆن و 242 ههزار و 48 دیناره.

ئێستا، بهپێی ههمان راپۆرت کۆی خهرجیهکانی ههریمی کوردستان مانگانه به تهنیا بۆ مووچه 913 ملیار و 623 ملیۆن و 64 ههزار دیناره، واته بۆ شهش مانگ خهرجی مووچه 5 تریلۆن و 481 ملیار و 738 ملیۆن و 384 ههزار دیناره. ههروهها، لهو ماوهیهدا(شهش مانگ) خهرجی بۆ کۆمپانیای کهرتی تایبتهت بۆ بهرهمههینانی کارهبا له ههریمی کوردستان 575 ملیار و 579 ملیۆن و 487 ههزار دینار بووه. ههروهها، کۆی خهرجی بهکارخستنی دیکه 646 ملیار و 997 ملیۆن و 285 ههزار و 788 دینار بووه و خهرجی وهبهرهینان 271 ملیار و 969 ملیۆن و 723 ههزار دینار بووه.

ئالیزهوه دهردهکهوێت که کۆی گشتی خهرجیهکان لهو شهش مانگهدا بری 6 تریلۆن و 976 ملیار و 284 ملیۆن و 879 ههزار و 788 دینار بووه، بهتیکرا خهرجی مانگانه 1 تریلۆن و 162 ملیار و 714 ملیۆن و 146 ههزار و 631 دینار بووه، واته جیاوازی یاخود کورتهینان بهتیکرا مانگانه 209 ملیار و 321 ملیۆن و 904 ههزار و 583 دینار بووه، ههربۆبهش که له راپۆرتکهدا هاتوو خهرجی کۆمپانیای کارهبا خهرجیهکان و نه دراوه.

بهتیکرا مووچهی فهرمانبهریک له ههریمی کوردستان و له عێراق چهنده؟

بهپێی بودجهی 2023ی عێراق لاپههه 66 کۆی ژمارههی فهرمانبهران له عێراق 4 ملیۆن و 74 ههزار و 697 فهرمانبهره، که 59 تریلۆن و 365 ملیار و 778 ملیۆن و 837 ههزار دینار بۆ تهرخانکراوه، واته بهتیکرا له سالیکیدا ههر فهرمانبهریک له عێراق 14 ملیۆن و 569 ههزار و 372 دینار وهردهگریت و مانگانهش بهتیکرا 1 ملیۆن و 214 ههزار و 114 دیناره. ئهوهش له بهرچاو بگرین که پلهبهندی فهرمانبهر له عێراق دوانزه پلهیه، زۆرتین مووچهی دابینکراوی سألانه بۆ کهرتی ئهمنی دهروات، که نزیکه نیوهی ئهوه پارهیه و سألانه سهروو 25 تریلۆن دیناری بۆ دانراوه. ههروهها، لهنیوه کهرتی ئهمنی بۆ وهزارهتی ناوخۆ، بهدوایدا وهزارهتی بهرگری و بهپلهی سنیهم ههشدهی شهعی دیت.

لهکاتیکیدا، ژمارههه هیزهکانی ههشدهی شهعی که له 2014وه دامهزراوه، بهپێی بودجهی 2023 عێراق ژمارهیان 238 ههزار و 75 کهس، که به تهنیا بۆ مووچهکانیان 3 تریلۆن و 468 ملیار دینار خهرجدهگریت، واته سألانه ههر سهربازیکه ههشدهی شهعی 14 ملیۆن و 570 ههزار و مانگانه سهروو 1 ملیۆن و 214 ههزار وهردهگریت!

له بهرامبهردا بهپێی راپۆرتکهی وهزارهتی دارایی کۆی فهرمانبهرانی ههریمی کوردستان 682 ههزار و 141 فهرمانبهره که بودجهی پنیوستی مانگانهیان 734 ملیار و 593 ملیۆن و 244 ههزار دینار، واته بهتیکرا فهرمانبهریک له ههریمی کوردستان مانگانه 1 ملیۆن و 76 ههزار و 893 دیناره.

بهگشتی و بهتیکرا جیاوازی مووچهی فهرمانبهریک له عێراق و ههریمی کوردستان مانگانه 137 ههزار دیناره، لهکاتیکیدا فهرمانبهریکی گریههست بهتیکرا له ههریمی کوردستان 460 ههزار دینار وهردهگریت و مامۆستایهکی وانهبێز لهنیوان 200-400 ههزار وهردهگریت، که ژمارهیان 36 ههزار و 542 مامۆستایه!

ههروهها، جیاوازییهکی دیکهش له ژمارههه فهرمانبهرانی ههریمی کوردستان لهنیوان ههولیز و بهغداد ههیه، بهشیهوهکه بهپێی بودجهی 2023ی عێراق ژمارههه فهرمانبهران به 658 ههزار و 189 فهرمانبهر داناهه، لهکاتیکیدا له راپۆرتکهی وهزارهتی دارایی ژمارههه فهرمانبهرهکان به 682 ههزار و 141 فهرمانبهر داناهه، که جیاوازی نیوانیان 23 ههزار و 897 فهرمانبهره بهبێ گریههست و وانهبێزهکان هتدا!

خالیکی دیکهه سهرنجراکیش له یاسای بودجهی عێراق 2023 وهک مووچهی فهرمانبهرانی ههریمی کوردستان سألانه 9 تریلۆن و 299 ملیار و 513 ملیۆن و 616 ههزار دینار دانراوه، ههروهها بۆ چاودێری کۆمهلهیهتی 1 تریلۆن و 157 ملیار و 838 ملیۆن و 48 ههزار دینار دانراوه. لهکاتیکیدا بهپێی راپۆرتکهی وهزارهتی دارایی ههریمی کوردستان سألانه 10 تریلۆن و 963 ملیار دینار بۆ مووچه پنیوسته، لهکاتیکیدا ئهگهر عێراق مووچهش بۆ ههریمی کوردستان دابین بکات، ئهوا 10 تریلۆن و 457 ملیار و 351 ملیۆن و 664 ههزار دینار بۆ داناهه، واته جیاوازییهکه هیشتا 506 ملیار و 125 ملیۆن و 104 ههزار دیناره!

جياوازی ھولېر و بەغدا لە تېچووی بەرمیلېک نەوتی ھەریمی کوردستان؟

بەپێی راپۆرتەكەى وەزارەتى دارايى ھەریمی کوردستان، بەرپۆهەبەراپەتى دارايى لە وەزارەتى نەوتى عێراق بېرى 8 ھەزار و 960 دینار یان 6.9 دۆلار بۆ بەرھەمھێنانى یەك بەرمیل نەوت لە ھەریمی کوردستان داناو، لەكاتێكدا بەپێى وەزارەتى سامانە سرووشتییەكان تېچووی بەرمیلېك نەوت لە ھەریمی کوردستان 32.91 دۆلار، كە 24.32 بۆ بەرھەمھێنان و 8.59 بۆ تېچووی گواستەنەوہیە، واتە جياوازییەكە 26 دۆلار بۆ ھەر بەرمیلېك نەوت.

لەكاتێكدا بەپێى راپۆرتەكەى دیلۆیت بۆ چارەكى یەكەمى ئەمسالى نەوتى بەرھەمھێنراوى حكومەتى ھەریمی کوردستان 36 ملیۆن و 723 ھەزار و 475 بەرمیل نەوت بەرھەمھاتوو، كە كۆى گشتى داھاتەكەى بە دۆلار 2 ملیار و 199 ملیۆن و 684 ھەزار و 396 بوو، كە 946 ملیۆن و 497 ھەزار و 142 دۆلار سافى بۆ ھەریمی کوردستان گەراوہتەوہ، واتە تېچووی بەرمیلېك نەوت 34.12 دۆلار بوو، كە نزیكە لەو نرخەى وەزارەتى سامانە سرووشتییەكان بۆ بەرھەمھێنانى بەرمیلېك نەوت دايناوہ.

لەروویەكى دیکەوہ، بەپێى راپۆرتەكەى وەزارەتى دارايى پېشتەر چەندین جار رېككەوتن لەنیوان ھولېر و بەغدا لەسەر پرسى نەوتى ھەریمی کوردستان كراو، ئەم پرسى تېچوونە بەشېكى گرنكى گفتوگۆكان بوو، بەمدوايەش بەپێى نوسراوى وەزارەتى پلاندانانى عێراق لە 2023-5-23 دا كە لەسەر بنەماى كۆبوونەوہیەك بووہ كە نوینەرى سۆمۆ و وەزارەتى نەوتى عێراق تێدا بەشداربووہ كە كۆبوونەوہكە لە 2023-1-26 ئەنجامدراوہ و نوسراوى بۆ فەرمانگەى دارايى وەزارەتى نەوتى عێراق ئاردووہ كە تېچووی بەرھەمھێنان و گواستەنەوہى بە 19 دۆلار داناو، كە 12 دۆلار بۆ بەرھەمھێنان و 7 دۆلار بۆ گواستەنەوہ بێت.

ھەرۆھە، بەپێى رېككەوتنى پېشتووتر و لە بودجەى 2021ى عێراق ھاتووہ، كە ھەریمی کوردستان 460 ھەزار بەرمیل نەوت رۆژانە بەرھەمھێنێت، كە 250 ھەزار بە نرخى سۆمۆ دانراوہ و 50 ھەزار بۆ ناوڤۆ و 160 ھەزار بۆ تېچووی بەرھەمھێنان و گواستەنەوہ دانراوہ، واتە رێژەى 34٪ كۆى گشتى نەوتى ھەریمی کوردستان بۆ تېچوو دانراوہ، كە ئەگەر بە بەتېكراى نرخى سۆمۆ لەو كاتەدا كە 80 دۆلار بووہ، واتە تېچووی بەرمیلېك نەوت لە ھەریمی کوردستان بە 27.2 دۆلار دانراوہ.

ئێستا، پرسىارە سەرەكییەكە ئەوہیە نرخى بەرمیلېك نەوت كە تېچووی بەرھەمھێنان و گواستەنەوہى بە 6.9 دۆلار بۆ ھەریمی کوردستان دانراوہ لە چییەوہ ھاتووہ! لە كاتێكدا تەنانت لەگەل ئەو بېرەش یەكناگرێتەوہ كە لە بودجەى 2023 وەك خەرجى بەرھەمھێنان و گواستەنەوہ بۆ نەوتى ھەریمی کوردستان دانراوہ، بۆ نموونە لە بودجە ھەریمی کوردستان بە رادەستكردنى 400 ھەزار بەرمیل نەوتى رۆژانە، واتە 146 ملیۆن بەرمیل نەوتى سالانە پابەند كراوہ، كە تېچووی بەرمیلېك بۆ بەرھەمھێنان و گواستەنەوہ 26 ھەزار دینار یان 19.8 دۆلار دانراوہ!

ھەریمی کوردستان بەرمیلی نەوتى بەناوڤۆ بە چەند فرۆشتووہ، ئەى عێراق بە چەندى

دەفرۆشێت ؟

بەپێى راپۆرتەكەى وەزارەتى دارايى ھەریمی کوردستان لەماوہى شەش مانگ دا 10 ملیۆن و 200 ھەزار و 524 بەرمیل نەوتى بەناوڤۆ فرۆشتووہ كە بە ھاكەى لەو ماوہیەدا 309 ملیار و 967 ملیۆن و 348 ھەزار و 238 دینار بووہ. واتە نرخى یەك بەرمیل نەوت لەو ماوہە بۆ ناوڤۆ 30 ھەزار و 387 دینار بووہ وەك داھات بۆ حكومەتى ھەریمی کوردستان گەراوہتەوہ.

ھەرۆھە، بەپێى داتاكان لە راپۆرتەكەدا ھاتووہ لەماوہى 2023-6-25 بۆ 2023-10-14 ھەریمی کوردستان بېرى 8 ملیۆن 43 ھەزار 594 بەرمیل نەوتى رادەستى وەزارەتى نەوتى عێراق كرددووہ كە ھېچ تېچوویەكى بەرھەمھێنان و گواستەنەوہى لە حكومەتى عێراق وەزارەتى نەوتى عێراقى وەرنەگرتووہ!

ھەرۆھە، بەپێى راپۆرتەكەى وەزارەتى دارايى لە 2023-1-1 بۆ 2023-3-25 رۆژانە ھەریمی کوردستان 352 ھەزار و 83 بەرمیل نەوتى ھەناردە كرددووہ و فرۆشتووہیەتى، لەكاتێكدا بەپێى راپۆرتى دیلۆیت لەماوہى چارەكى یەكەمى ئەمسالدا 2023-1-1 بۆ 2023-3-31 ھەریمی کوردستان 32 ملیۆن و 307 ھەزار و 382 بەرمیل ھەناردەكرددووہ و فرۆشراوہ، كە 271 ھەزار 606 بەرمیل لە خەزانەكان لە بەندەرەكە ماوہتەوہ، واتە كۆى ھەناردەكراو و فرۆشراو 32 ملیۆن و 578 ھەزار و 988 بەرمیل بووہ، واتە رۆژانە كۆى ھەناردەكراو و فرۆشراو 361 ھەزار و 988 بەرمیل بووہ، ئەگەر ئەوہى لە خەزانەكان زیادىكرددووہ و بارىش نەكرايێت ئەوا رۆژانە 358 ھەزار و 970 بەرمیل بووہ! واتە جياوازییەكە لەنیوان راپۆرتەكەى وەزارەتى دارايى و دیلۆیت رۆژانە 9 ھەزار و 905 بەرمیل یان 6 ھەزار و 887 بەرمیل

بەدیووەکە دیکەدا عێراق مانگانە تەنیا بێ داھاتی نهوتی ھەناردەکراو بڵاودەکاتووە، بۆ نموونە [بەپێی راپۆرتی جیاوازی ژمارەکانی داھات و خەرجی لە نیوێ بەکەمی 2023](#) دا لە عێراق رۆژانە بەتیکرا 3.43 ملیۆن بەرمیل نهوت ھەناردەکراوە، لەکاتیکیدا بەپێی راپۆرتەکانی وەزارەتی نهوت عێراق لەمانگی ئاب ئەمسالدا رۆژانە 4.71 ملیۆن نهوت بەرھەمەھێنیت، واتە رۆژانە 1.28 ملیۆن بەرمیل نهوت لەناوخۆدا دەفرۆشیت و بەکار دەھێنیت کە داھاتەکە بەجیاواز لە داھاتی نهوتی ھەناردەکراو نەھاتوو! ئەمەش سەرھەرای جیاوازی سەرۆو 5.6 تریلۆن دینار لە داھاتی نهوت لەنیوان وەزارەتی نهوت و وەزارەتی دارایی عێراق لە شەش مانگی بەکەمی ئەمسالدا!

ھەرھوھا، داھاتی نهوتی یەک بەرمیل لەماوەی شەش مانگی بەکەمی ئەمسالدا بەپێی [وەزارەتی نهوت](#) 99 ھەزار و 737 دینار بوو، لەکاتیکیدا بەپێی وەزارەتی دارایی داھاتی بەرمیلی نهوت 91 ھەزار و 186 دینار! ئەمە بەبەن داھاتی نهوتی بەرھەمەھێنراوی عێراق بۆ ناوخوا؟ ئەگەر داھاتی ئەو 1.28 ملیۆن بەرمیل نهوتی رۆژانە لەنیو ئەو پرە دا بیت کە لە راپۆرتی وەزارەتی دارایی بۆ نهوت و سامانە سەرۆشتییەکان ھاتوو، ئەوا جیاوازییەکە زۆر زیاتر دەبیت لەنیوان وەزارەتی نهوت و وەزارەتی دارایی بۆ داھاتی نهوت لە عێراق!

کوۆتایی

ئەگەر گەتوگۆکانیش وەک ژمارەکان جیاواز بن ئەوا نابێ چاوەروانی گەشتنە رێکەوتن بەکەن، چونکە جیاوازییەکە وەک گەتوگۆکان و سالانی رابردوو نییە لەبارەي ئەوێ کێ بەرپۆه ببات و کێ سەرپەشتی بکات و کێ دەسەلاتی ھەبێت، بەلکوو ژمارەکان یەکنەگرتیەوھ نەک بۆ پارەي تەرخانکراو بگرە بۆ ژمارەي فەرمانبەرانیش.

رووبەکی دیکە جیاوازی پارەي تەرخانکراو بۆ مووچەي فەرمانبەران و ئەوانەي چاودێری کوۆمەلایەتی دەیانگرتیەوھ، ئەگەر ھەریمی کوردستان رازی بیت و بەغدا ئامادە بیت بۆ خوێ داھەشی بکات ھیشتا 500 ملیار دینار وەک لە بودجەي 2023 ھاتوو کەمە و کورتھێنایی ھەبە.

جیاوازییەکی دیکە لە تێچووێ بەرھەمەھێنان و گواستنیوھەي بەرمیلێک نهوتی ھەریمی کوردستان بەشیوھەیکە نەک لە پێشنیاز و رێکەوتنەکانی پێشوو و بگرە وەک ئەوێ لە بودجەي 2023 دا دانراو یەکنەگرتیەوھ، ھەربۆیەش گەشتنە رێکەوتن لەسەر ئەم پرسە قورس و دەستکردنەوھ بە ھەناردەکردنەوھي نهوت لەرێگەي بەندەري جەھانەوھ قورستر ئەگەر بەرھەزنامەندی بەغدا بیت و بەشداری بیت.

لەکوۆتاییدا، خالیکی سەرنجراکیش لە گەتوگۆکان بەدیدیەکریت، ئەویش ناامادەي بەغدا بۆ چارەسەرکردنی ئەم پرسە و درێژەپێدانی بەوشیوازەي زۆرتین دەستکەوت و کەمترین بەخشین و قولکردنەوھي پرسەکان و ئالۆزکردنیان ھەبە.

بۆ نموونە، رووبەکی دیکە ئەم پرسە کە زۆر سەرنجراکیشە دانوساندنەکان، کاتیک پێویستە ھەریمی کوردستان لەگەل پەرلەمانتار و لیژنەي دارایی پەرلەمانی عێراق کوۆبیتەوھ، کەچی کوۆبوونەوھەکانی شاندى دانوساندکاری ھەریمی کوردستان لەگەل وەزارەتی دارایی و سەرۆکوھزیران و لایەنەکانی دیکەداھە. بەپێچەوانەوھ کاتیک پێویستە لەگەل لایەنی جیبەجیکار و وەزارەتی دارایی عێراق کوۆبیتەوھ، شاندى ھەریمی کوردستان لەگەل پەرلەمانتار و لیژنەي دارایی پەرلەمانی عێراق کوۆدەبیتەوھ، وەک لە کوۆبوونەوھەکانی مانگی نیسان، ئایار و حوزەیران لەگەل کوۆبوونەوھەکانی ھەفتەي رابردوو دەردەکەوین!

لەکوۆتاییدا، ھەولێر و بەغدا بگەنە رێکەوتن یاخود جیبەجیکردنی رێکەوتنیکی نوێ لەژێر فشار دا، ئەوا بە دنیاییوھە پابەندبوونی ھەردوولا بە پاراستنی رێکەوتنەکەوھ بەندە بە پارسەنگی ھیز نەوھکو بنەماپەکی درووست بۆ چارەسەرکردنی کیشەکان.

سەرچاوەکان

صدر العدد (4726) من جريدة الوقائع العراقية بتاريخ 2023/6/26. وزارة العدل - جمهورية العراق. (2023, June 26). [/https://moj.gov.iq/view.7273](https://moj.gov.iq/view.7273)

حكومة اقليم كوردستان | وزارة المالية والاقتصاد. توضیحات وزیر المالية والاقتصاد في حكومة إقليم كوردستان-العراق الى اللجنة المالية النيابية فيما يخص الوضع المالي لإقليم من الفترة 1/1/2023 الى 30/06/2023. Bagdad: حكومة اقليم كوردستان | وزارة

/Deloitte. (2023, July 7). *KRG calendar 2022*. Kurdistan Regional Government. <https://gov.krd/calendar-2022>